

Amerikai életmódrecept a digitális korszakban

Esther Dyson *Release 2.0.*
A design for living in the
digital age című könyvéről*

Mester Béla

dolatok összefoglalása e munka. A könyv ugyan hagyományos papírosformában látott napvilágot, az interneten azonban már előbb olvasható volt, kéthetente más-más fejezet, és hozzá lehetett szólni. (A szerző azt ígéri, hogy a beérkezett véleményeket beledolgozza a kötet *Realese 2.1* címváltozatú, hamarosan megjelenő *paperback* kiadásába. Azután jön a *Release 3.0* és így tovább.)¹

Dyson – olvasója számítógép-gurukkal szembeni, feltételezett ellenszenvét leküzdendő – hosszan taglalja személyes életútját és azt, hogy milyen nagy szerepe volt abban a hagyományos sajtó és a hagyományos irodalom iránt érzett rokonszenvének. Megtudhatjuk, milyen sorrendben és hol szerzett jártasságot a szövegtermelés technikáinak kezelésében a golyóstolltól az írógépen keresztül a szövegszerkesztőig, az indigótól a fényszedésen át az internetig. Az önéletrajzi ihletettséggű rész meglehetősen terjedős, és tele van érdektelen adatokkal. (Például: mi volt a neve a Harvard diáklapja két állandó figurájának. Juan és Alice neve ugyan végigvonul a könyvön, de a szerzőség megadása mintha túl anekdotikusra, kacifántosra sikeredett volna.) Érdekes megfigyeléseket olvashatunk viszont a térségünkről. (Például: az oroszok gyorsabban rászoktak az *e-mail*-

Esther Dyson könyve a tavalyi év egyik New York-i könyvsikere volt. A szerző elsősorban üzletasszony, a New York-i Edventure Holdings elnöke, ezenkívül több más, főleg szoftverekkel foglalkozó cégben és különböző kiadókban vannak tisztségei, érdekeltségei. Magyarországon figyelmet kelthet az illető cégek közép- és kelet-európai érdeklődése – Oroszország, Lengyelország, Csehország és Magyarország – és ebben Dyson szerepe. E kötetben is látszik: a szerző számára az Amerikán kívüli világot nagyjából ez a négy ország jelenti, ott-honi tapasztalatain túl a kilencvenes évek Közép- és Kelet-Európája az a háttér, amely befolyásolja nézeteit. Munkáját a nemrég elhunyt Marek Carnak, Waldemar Pawlak lengyel ex-miniszterelnök számítógépes tanácsadójának, a lengyel iskolai internetprogram atyjának dedikálta.

A kötet megjelenésének körülményeiben is a címében jelzett digitális korszak terméke. A szerző ugyanis a *Release 1.0* című, számítógépes és szoftverújság szerkesztője, s a szerkesztés során felgyűlt gondolatok összefoglalása e munka.

* New York, Broadway Books, 1997.

1 A szerző *e-mail*-címe: edyson@edventure.com. Ide várja a könyvről írt kritikákat is.

re, mint a közép-európaiak, talán éppen azért, mert ez utóbbiaknak viszonylag jól működő telefon- és faxhálózatuk volt, így nem kényszerültek rá mindjárt a váltásra.) Ebben a részben még a NIIAC (*National Information Infrastructure Advisory Council*) leírása az érdekes, a *copyright*-tal kapcsolatos viták miatt.

Európai olvasó számára nehezen értelmezhető a diákkori politikai szocializáció felidézése. Közép-európai perspektívából talán annyit mondhatunk, hogy a hatvanas évek végének Harvardja még ma is tetten érhető a szemléletén, azon, hogy Dyson a közösség problémáját teszi könyve súlypontjává, jórészt politikai értelemben. Az, hogy a politika világa idegenné vált a polgároktól, hogy milyen alacsonyak az amerikai választások részvételi arányszámai stb., már régen közhelyek. A megoldási kísérlet – globalizmus és lokalizmus egyszerre, az internet segítségével, átnyúlva a nemzetállamok feje fölött – szintén közismert ma már Közép-Európában is. Az „érvelés” személyes íze – „én sem mentem még szavazni soha életemben, ellenben igen sok adót fizettem” – némileg megdöbbentett. Lehet rajta tanakodni: vajon a közép-európai kultúrából származott-e át Dyson stílusába ez, a közönségre való, jól ismert kikacsintás (még számos hasonló található a könyvben), avagy talán a gyakori *e-mail*ezés és egyéb netes interaktivitás újszerű személyességének a hatása? Mindenesetre gyakori alkalmazása egy hagyományos, kifejezetten esztétikus, papírra nyomott könyvben elég furcsán hat. E fejezet további részében viszont valóban fontos problémákra tér rá: a közösség és piac, az internetes szólásszabadság és bizonyos anyagok gyermekektől való távoltartásának érdekei közötti viszonyra. A szerző közösségiség iránti érdeklődésének további bizonyítéka Magyarországon publikált cikksorozatának kezdő darabja, mely szintén a közösség és a Világháló kapcsolatát tárgyalja.²

A munkáról szóló fejezetben azt várná az ember, hogy sok szó esik majd korunk új foglalkoztatási formájáról, a telemunkáról, azonban inkább az interneten való álláskeresés módjait és a Világháló használatának a hagyományos munkahelyekre gyakorolt hatását elemzi a szerző, néhány valóban új jelenséget regisztrálván. (Például az interneten keresztül a munkavállaló felfedez valamilyen problémát egy cégnél, annak megoldásával jelentkezik, és ezt követi a munkaszerződés egy azelőtt nem létezőt állásra.)

Az oktatási fejezet újdonsága – amellet, hogy taglalja a Háló felhasználhatóságát magában az oktatásban – annak hangsúlyozása, hogy milyen új lehetőségek nyílnak az egyes iskolákban elért eredmények, az egyes iskolák programjának, teljesítményének összehasonlíthatósága terén. Itt is megmutatkozik a szerző érdeklődése a politikai közösség értékei iránt. (A szülők csoportja itt éppen egy közszolgáltatást ellenőriz, így kerülvén közel az öntudatos polgár viselkedéséhez.)

A könyv ötödik fejezetében, a Net kormányzatáról szólva igazán elemében érezheti magát a szerző. Szó esik itt mindenről, amiről mostanában beszélnek: a Világháló fölötti politikai ellenőrzésről, illetve annak hiányáról, a globalizációról, a vertikális struktúrából a horizontálisba való átmenetről stb.; újszerűbbek azonban azok a részek, amelyekben bemutatja magát a Hálót mint virtuális köztársaságot és a Háló „kormányzatát”, azaz szerveződését. A fejezet Thomas Jefferson szállóigévé vált szavaival zárul: „Ha választani kellene aközött, hogy kormányzatunk legyen sajtó nélkül vagy sajtónk kormányzat nélkül, nem haboznék az utóbbit választani.” A szlogen szép és ide illő, éppen csak azt nem magyarázza meg, mi a különbség az egykori, nyomtatott sajtó által szervezett, illetve a mai, internetre épülő amerikai és világközvélemény között.

2 „Building Community Takes More Than a Web”. In *Budapest Business Journal*, 1998. január 19–25., 18. oldal. A „Future Watch” címen megjelenő rovatot kéthetente ígéri a szerkesztőség.

Külön részt szentel a szerző a szellemi tulajdon és a tartalom ellenőrzése kérdéseinek. Az előbbiben a probléma gyakorlatban is hasznosítható összefoglalásán túl figyelemre méltó gondolat a tudás folyamatjellegének hangsúlyozása a hagyományos, végeredményre, végleges szövegre alapozott tudásfogalom helyett, az utóbbi fejezetnek pedig a gyakorlati, technikai lehetőségek elemző összefoglalása az erénye.

A következő két, egymással összefüggő szisztematikus fejezet a *privacy* védelmének és az anonimitásnak a problémáját tárgyalja, mint ugyanannak a problémának a két arcát. Szó esik olyan „forró témákról”, mint a *cookys* alkalmazása, a *privacy* és a közvélemény információhoz való joga közötti feszültség. Jó tanácsot kapunk arra is, hogy technospátetom interneten való rendelése esetén miként lehet elkerülni, hogy hírbe hozzanak a „Rózsaszín Teknősbéka” *nightclubbal*. Érdekes viszont az a párhuzam, amelyet a fejezet végén a bankok és adatbankok működése között von. Az anonimitást kétfelé bontja: egyrészt védekezésre a külvilággal szemben, melyre nem volna szükség, ha csupa jó ember kommunikálna jóhiszeműen, másrészt a kifejezetten ártó, erkölcsi vagy anyagi szándékkal nevüket elhallgatók esetére. Ide sorolja a burkolt reklámot is, amikor nem válik el világosan a saját szöveg a fizetett hirdetéstől. Csupa olyan probléma, amelyet egyszer már rendeztek a hagyományos kommunikációban, és az interneten való szabályok megalkotásához sincsen szükség új elvekre, legfeljebb új technikákra.

Hiányérzetünk támadna, ha szerzőnk nem foglalkozna az internet fölvetette biztonsági problémákkal. „Képzeljük el, mi lenne, ha az autókat zár nélkül árulnák” – kezdi fejtegetését a rá jellemző hétköznapi, számítógép előtti korszakból származó illusztrációval, majd jó technikai összefoglalását adja annak, hogy milyen veszélyek fenyegetik a gépünket a Háló felől, és hogyan lehet védekezni ellenük.

Az utolsó, az alcímmel megegyező című fejezet, melyet láthatóan konklúzióknak és a deskripció utáni preskripcióknak szánt a szerző, csalódást okoz. Egy-két bekezdéses alfejezetei többnyire olyan igazságokat tartalmaznak, hogy legyen az ember produktív, legyen humorérzéke, ne féljen a hibák elkövetésétől, hanem inkább igyekezzék tanulni azokból. A frappánsnak és összefoglaló érvényűnek szánt sommás megfogalmazások közhelyként hatnak arra, aki először ezt a fejezetet olvassa, annak a számára viszont, aki ismeri az előző fejezeteket, fölöslegesnek tűnnek.

A könyv igazi összefoglalása a bevezetés, amely akár önálló írásként is megállná a helyét. Az időhiányban szenvedő és/vagy angolul lassan olvasó érdeklődőket valószínűleg kielégíti, ha ezt a pár oldalt olvassák végig, majd a könyv nagyobb részét kitevő szisztematikus fejezetekben megnézik azt az egy-két konkrét, technikai jellegű leírást, amely konkrétan érdekli őket.

(mester@corvin.c3.hu)